Kehely

Ötvösgyűjtemény

Leltári szám:	13689
Készítés ideje:	17. SZÁZAD ELEJE (feltehetően)
Készítés helye:	Magyarország (feltehetően)
Jelzés:	jelzetlen
Anyag:	aranyozott ezüst
Technika:	áttört; cizellált; hat virágdíszén zománcozás nyomai; poncolt; trébelt; vésett
Méretek:	magasság: 24 cm szájátmérő: 10 cm talpátmérő: 14,7 cm súly: 568,6 g

Hatkaréjos talpát homorúan fölívelő talplemez övezi, melyet rovátkák sűrű sora választ el a fölötte lévő, virágos-indás díszítősávtól. A kúposan emelkedő, magas, sima talpkaréjok kiszélesedő kis talapzatban futnak össze, mely alatt az egykori levéldíszes pártázat töredékeiben maradt csak meg. Lapított gömb alakú nóduszán domborított, stilizált kettős levéldísz látható. (Ez a hornyolt díszítmény a korábbi kelyhek hólyagos díszű nóduszainak kései „leszármazottja.") Küllői (rotuluszai) helyén váltakozva négy levél közé, illetve hatszirmú virágokba foglalt eperszemek, rajtuk egykori zománcozás nyomai fedezhetők föl.

A nóduszt hatoldalú, áttört, architektonikus szárgyűrűk fogják közre: alul és fent hat-hat önálló kis oszlop, melyek közeibe ablakocskák rajzát vésték. Az áttört, vésett díszű kuppakosáron körben feliratszalagok kígyóznak, mögöttük stilizált, hullámvonalas lángnyelvek sora. A kuppakosár pártázata is áttört: a leltárkönyv szerint fenyőgallyakat ábrázol tobozokkal – mai terminológia szerint inkább rózsaágas díszítménynek nevezzük ezt a két levélke közt stilizált rózsaszálat ábrázoló motívumot.

A kehely egyes elemeinek összeállításához kevéssé elterjedt ötvöstechnikai megoldást – csavarszár helyett csöves szárat és stiftet – alkalmaztak. Típusához, felépítéséhez és díszítményeihez azonban felső-magyarországi, erdélyi ötvösművek közt egyaránt több analógiára bukkanhatunk.

A feliratszalagokról összeolvasható latin szöveg egy középkori keresztény himnusz refrénje: „GLORIA, LAUS ET HONOR, TIBI SIT, REX CHRISTE REDEM/P/TOR: CUI PUERILE DECQ[US PROMPSIT HOSANNA PIUM]." A „Dicsőség és dicséret Tenéked" – himnuszt, a 818-ban meghalt orléans-i püspök, Theodulph szerzeményét a virágvasárnapi körmenet alkalmával éneklik a hívek Jézus jeruzsálemi bevonulásának emlékére. (Lásd Klaniczay Tibor: *A magyar irodalom története. II: A magyar irodalom története 1600-tól 1772-ig.* Budapest, 1964, 429.)

A kelyhet több, zömében 16. századi magyar ötvösmű – fedeles kupák, serlegek stb. – együttesével, azokhoz képest olcsóbb áron, 1000 koronáért vásárolta meg a múzeum 1915-ben. Az eladó, Egger Henrik (1836–1914) személye bizonyos kételyeket ébreszthetne a műtárgy eredetével kapcsolatban. A későbbiekben bemutatott, szintén tőle vásárolt „francia rokokó" kehelyről ugyanis kiderült, hogy nem eredeti, hanem 19. század végi historizáló készítmény.

A Bécsben és Budapesten is tevékenykedő testvérpár, Egger Henrik és Dávid ötvösként és régiségkereskedőként is jól ismerhették a történeti ötvösművek készítéstechnikáját. Ipolyi Arnold besztercebányai püspök például „Eggerrel készíttette el" a garamszentkereszti római katolikus plébániatemplom 15. század végi, sodronyzománcos, gótikus kelyhének másolatát, „feleleveníteni óhajtván a filigrán-zománczozás technikáját." (Dr. Czobor Béla: Egyházi emlékek a történelmi kiállításon. In: *Az ezredéves kiállítás eredménye.* V. kötet. Szerk. Matlekovits Sándor. Budapest, 1898, 50.)

Egger Henrik az üzlettől visszavonulva műgyűjtésbe fogott. Az itt bemutatott latin feliratos kelyhet saját, mindössze

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum

félszáz darabból álló, de színvonalas (francia bútorokat, itáliai kisbronzokat, szőnyegeket stb. is fölvonultató) kollekciójából kölcsönözte az Iparművészeti Múzeum magyarországi kelyheket bemutató kiállítására. Az 1913-ban közszemlére tett ötvösmű két évvel később bekerült az időközben elhunyt Egger Henrik hagyatékából a Múzeum számára megvásárolt anyagba.

Pandur Ildikó

Irodalom

- Szerk.: Csányi Károly: *Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum gyűjteményei - az iparművészet rövid történetével*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1926. - 95. sz.
- Radisics Jenő: *A Magyarországban készült régi egyházi kelyhek kiállításának leíró jegyzéke*. Országos Magyar Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1913. - 49: 171. sz.

